Abstract

Author: Emma Lindström and Martina Gustafsson

Title: Polisens möte med våldtäktsoffer

Supervisor: Anders Lundberg

Assessor: Håkan Jönson

The Criminal Code describes rape as an obvious involuntarily. It has been proven to be a problem in the Swedish judiciary to suggest that rape victims often receive degrading questions and a censure treatment. This study has focused on how the encounter between the police and rape victims is like. The purpose of it was to get a picture of how both police and victims are experiencing the encounter. We have looked at issues such as: How the victim experiences the encounter with the police? How do the police look at the victims? What training do police officers go through to face these victims? Our questions were answered through interviews with police, police students, Counselors and literature. The theory we chose to make use of when we analysed the collected material is victimology, containing victim ideology, feminism and victim characters. The study showed that both the police and the victim believe that the meeting was largely a matter of showing humanity and trust for each other to cooperate well. Victims can experience the interrogations as evidence of guilt at first when they may have questions about their own actions and behaviour. The overall picture is that our respondents hope that the rape victim understands the purpose with these questions is to survey the course of events and possibly catching a perpetrator. We found that the training the police get to face these victims don't contain that much psychology, which we believe would be needed to respond to the victim at best.

Keywords: Crime victims, police, rape, treatment, education

1. FÖRORD **3**

2. PROBLEMFORMULERING **4**

2.1 SYFTE 5
2.2 FRÅGESTÄLLNINGAR 5

3. BAKGRUND **6**

3.1 HISTORIK 6

4. TIDIGARE FORSKNING **8**

5. METOD **11**

5.1 URVAL 11
5.2 VAL AV METOD 11
5.3 METODENS FÖRTJÄNSTER OCH BEGRÄNSNINGAR 12
5.4 METODENS TILLFÖRLITLIGHET I FÖRHÅLLANDE TILL SYFTE OCH UNDERSÖKNINGSOMRÅDE 12
5.5 ETISKA ÖVERVÄGANDE 13
5.6 Respondenter *13*
5.7 Uppdelning av arbetet *14*

6. TEORI **15**

6.1 VIKTIMOLOGI 15
6.2 VEM ÄR ETT OFFER? 17
6.3 DET IDEALA OFFRET 17
6.4 DET PASSIVA OFFRET 18
6.5 DET MOTSTRÄVIGA OFFRET 19
6.6 KRITIK OCH FEMINISM 20

7. RESULTAT OCH ANALYS **22**

7.1 POLISENS UTBILDNING 22
7.2 POLISENS ROLL OCH ARBETE 23
7.3 POLISENS SYN PÅ OFFRET 26
7.4 OFFRETS KARAKTÄR 27
7.5 OFFRETS KÄNSLOR 29
7.6 BROTTSFÖREBYGGANDE 33

8. AVSLUTANDE DISKUSSION **35**

9. REFERENSER **37**

1. Förord

Vi vill tacka alla våra respondenter för Er tid och engagemang. Tack till vår handledare Anders Lundberg för ditt stöd och din uppmuntran. Tack till våra nära och kära som har stått ut med oss under all uppsatsångest.

2. Problemformulering

Katarina Wennstam har i sina två böcker; *Flickan och skulden* och *En riktig våldtäktsman* beskrivit ett fortgående problem i det svenska rättsväsendet som visar på att våldtäktsoffer ofta blir utsatta för förnedrande frågor och misstro angående brottet. Flickor som har blivit våldtagna verkar ofta få frågor såsom; Vad hade du på dig? Var du full? Hur ser ditt tidigare sexliv ut? Trots att detta inte ska ha något med utredningen av ett våldtäktsbrott att göra (Wennstam 2004 och 2005). Överåklagaren Birgit Thunved berättar i en artikel i tidningen Apropå från BRÅ att det finns en osäkerhet hos polisen när det gäller övergreppsfall. Birgit menar att polisen inte får tillräcklig med utbildning gällande våldsoffer hantering (www.bra.se[1]).

I Brottsbalken 6 kapitlet 1-3§§ beskrivs våldtäkt som något självklart ofrivilligt. Exempelvis;

> *Den som genom våld eller genom hot som innebär eller som för den hotade framstår som trängande fara tvingar någon annan till samlag eller till annat sexuellt umgänge, om gärningen med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med påtvingat samlag, döms för våldtäkt till fängelse, lägst två och högst sex år. Med våld jämställs att försätta någon i vanmakt eller annat sådant tillstånd* (Brb 6 kap 1§).

Det står inte med i lagen att kläder, beteende och sexliv har någon betydelse för utredningen och domen av ett våldtäktsbrott.

Vi vill nu undersöka om fenomenet Katarina Wennstam beskriver i sina böcker faktiskt stämmer med verkligheten och om polisers utbildning är tillräckligt omfattande för att de skall kunna bemöta ett våldtäktsoffer på ett lämpligt sätt. Vi vill också se hur polisen bemöter offer som inte uppfyller kraven för *idealiska offer* och den problematik som kan uppstå kring detta.

2.1 Syfte

Vårt syfte är att ta reda på hur polisen ser på sina möten med flickor som blivit utsatta för våldtäkt samt om de uppfattar sig ha tillräckligt med utbildning för att möta våldtäktsoffer.

2.2 Frågeställningar

- Hur upplever polisen att mötet ser ut mellan polis och våldtäktsoffer?
- Hur ser polisen på den utbildning de får i att möta våldtäktsoffer?
- Hur uppfattar polis och kurator att våldtäktsoffren upplever mötet med polisen?

3. Bakgrund

3.1 Historik

Sandra Morén påpekar att i lagstiftningen i Sverige under 1734 var alla former av sex förbjudet utanför äktenskapet. Lagstiftningen visade på att sex var syndigt och icke-äktenskapliga barn var endast en stor börda för samhället. Sexuellt umgänge utanför äktenskapet räknades som ett brott mot ordningen och lagen nyttjades för att bevara ära och heder åt medborgarna. En överfallsvåldtäkt, det vill säga att offret inte har någon sorts relation med förövaren, räknades således inte som brott mot person utan som brott mot ordningen. Det var inte den utsatta kvinnans ära och heder som skulle bevaras utan dennes familjs. Straffskalan var dock hård vid en fällande dom och flera av gärningsmännen dömdes till döden om det fanns tillräckliga bevis (Morén 2003).

1864 års strafflag inriktade sig på personens rättskydd och frihet. Handlingar som skedde mellan två vuxna i samförstånd avkriminaliserades så länge inte kvinnan blev gravid eller mannen inte ville ta ansvar för barnet. Under strafflagens tid kom våldtäkt att handla om brott mot annans frihet. Trots att strafflagens främsta syfte var att, precis som 1734-lagstiftning skydda sedligheten, hade det skett en individualisering där kvinnans självbestämmande och heder lyftes fram. Inom äktenskapet var dock kvinnan fortfarande endast ett objekt för mannens sexualitet, den äkta mannen hade alltid rätt att kräva sexliv av sin hustru (Morén 2003).

Under brottsbalkens uppkomst gjordes alla sexualbrott om så att de utgjordes som brott mot person istället för mot ordningen. För att dömas för våldtäkt räckte det nu med att könsdelarna skulle ha vidrört varandra, en fullbordad våldtäkt var således inte tvunget (Morén 2003).

Magnus Lindgren, viktimolog, klargör att våldtäktsdebatten startade i USA i slutet av 1960 där samhällets syn på bemötandet av våldtagna kvinnor ifrågasattes. Kritiken handlade om att då kvinnan anmälde brottet blev hon många gånger ifrågasatt och kunde bli utsatt för fördomar. Kampanjer, debatter och utbildningar mot rättsväsendets aktörer startade. Kvinnorörelser började fokusera på kvinnors rätt till sexuellt självbestämmande och kroppslig integritet. Tystnaden bröts

och kvinnor började våga berätta mer öppet om sina upplevelser (Lindgren 2004).

Lindgren menar att våldtäktsdebatten tog fart i Sverige när den statliga sexualbrottsutredningen lade fram ett betänkande 1976, som bland annat innebar en uppdelning av ett våldtäktsbrott i tre nivåer. Den lindrigaste straffnivån handlade om så kallade uppraggningsfall där offret själv uppmuntrat till sexuella närmande. Detta ledde till att kvinnan blev utpekad som medbrottsling (Lindgren 2004). Bo Nilsson, universitetslektor vid Umeå universitet, menar att förövarna skulle hjälpas till ett bättre liv genom vård och behandling. Det riktades stark kritik mot att gärningsmännen kunde få stöd och hjälp i häktet medan offren fick klara sig själv (Nilsson 2003). Dessa förslag på strafflindring för förövarna möttes av stark kritik bland annat från en samlad kvinnorörelse då det i framtiden kunde bli svårt att fälla någon för våldtäkt. Istället tillsattes en sexualbrottskommitté vilket ledde till skärpt lagstiftning och högre straffnivå (www.bra.se[2]).

Trots att arbetet med brottsoffer har ökat ordentligt fortskrider arbetet med sexualbrottslingar parallellt delvis för att minska antalet återfall, vilket samtidigt leder till ett minskat antal brottsoffer. Sedan 2002 har forskningen inom sexualbrottsförbrytare ökat bland annat genom en ny behandling som sattes i verket på den svenska kriminalvården, ROS – Relation och samlevnad. ROS är en behandlingsmetod som utgår från en sammansättning av ett kognitivt, psykodynamiskt och beteendeterapeutiskt perspektiv. Behandlingen kommer ursprungligen från Kanada där utvärderingen av programmet har visat på minskad risk för återfall. Inom svensk kriminalvård får inte behandlingsmetoder utan forskarstöd användas, detta innebär att alla behandlingsmetoder skall prövas noggrant och kunna påvisa en tydlig förändringsmodell (www.kriminalvarden.se). Ett bekymmer med behandlingsprogrammet är att de intagna som vill ha hjälp inte kan få det på grund av resursbrist. Det är inte heller alla förövare som är villiga att genomgå ett behandlingsprogram, mellan 15 och 20 % är inte motiverade. En anledning till detta kan vara att det inte finns någon sorts strafflindring eller andra förmåner för den som väljer att delta. I Kanada blir de dömda sexualbrottslingarna erbjudna kortare strafftid vid medverkan i behandlingsprogrammet (www.bra.se[3]).

4. Tidigare forskning

Kristin Fransson skriver att brottsoffret som begrepp mer eller mindre har varit bortglömt i samhället. Det har varit förövaren och kriminaliteten som stått i fokus inom den kriminologiska forskningen, där många ville ha en mer human kriminalvård. Den senaste tiden har intresset för brottsoffer ökat, bland annat genom ett större intresse av forskning inom viktimologi – läran om offret. Den befintliga forskningen inom viktimologi handlar främst om offrets reaktioner och deras rättigheter i rättsväsendet (Fransson 2004).

Henrik Tham som är professor i kriminologi, skriver att det i början av den viktimologiska forskningen handlade främst om offrets egen del i brottet till att förändras efter feministiska påtryckningar till att förövaren helt får ta all skuld (Tham 2001). Nilsson menar att i Sverige har det förut funnits en behandlingstanke för dömda gärningsmän som sakta övergått till vedergällning. Det skall vara kännbara straff för förövaren och offren skall få ett erkännande i sin utsatthet. De olika ideella organisationerna såsom kvinnojourer och brottsoffersjourer har haft betydelse för uppmärksamheten kring brottsoffer istället för förövaren (Nilsson 2003). Även Jenny Björkman, fil.dr. i historia, har uppfattningen om att det idag är de *idealiska offren* som lyfts fram som godhjärtade och oskyldiga medan förövarna får möta längre strafftider, fler livstidsdomar och mindre kriminalvård. Dessa förövare anses ha sig själv att skylla, speciellt handlar det om sexualbrottslingar, terrorister och psykopater då dessa inte anses kunna botas. Fängelser som förut betraktades som något nödvändigt ont är idag överfyllda, framför allt i USA och Storbritannien, men även svenska fängelser och det svenska kriminalvårdssystemet brottas med problematiken med för många intagna. Det är trots detta väldigt osäkert om de nya straffen och längre fängelsetid faktiskt har minskat brotten och förbättrat offrens situation. Det finns forskare som påpekar att det finns en ny definition av lyckad kriminalvård. Det handlade förut om att minska antalet brott till att ha börjat handla om att få flest ingripande, ju fler intagna, ju bättre politik (Björkman 2004).

Enligt Magnus Lindgren och Sven- Åke Christianson verkar brottsoffer vara nöjda överlag med polisernas arbete. I sin rapport ”Relationen mellan polis och brottsoffer i Stockholms polismyndighet” visar de tydligt på forskning som visar att de flesta brottsoffren uppskattade

polisens hantering av ärendena och tyckte att poliserna oftast var rutinmässiga, hjälpsamma och sympatiska. Dock tyder siffrorna också på att de som varit utsatta för svårare brott såsom misshandel tyckte sämre om polisernas attityder än de som inte utsatts för brott mot person (Lindgren & Christianson 1994).

Inom polisförbundet har en undersökning gjorts, där 700 poliser blivit tillfrågade om deras utbildning och kompetens om mötet med kvinnor som blir utsatta för våld. 57 procent av de 700 tillfrågade anser att de saknar den kompetens som behövs för att kunna hjälpa kvinnan och bemöta henne på ett bra sätt som kan hjälpa henne genom hela rättsprocessen. Många av poliserna känner sig frustrerade över att de tvingas skapa egna lösningar för bästa bemötande. De skulle också önska mer tid med offren för att skapa en trygghetskänsla, som leder till en förbättrad utredning och kommunikation mellan rättsväsende och brottsoffer (www.bra.se[4]).

Tham menar att prognosen för framtida brottsoffersbemötande tyder på att mer vikt ska läggas på att hjälpa ett brottsoffer istället för att stjälpa en gärningsman. De menar att man kan hjälpa brottsoffren genom att poliser automatiskt ställer sig på offrets sida, ersättningar från brottsoffersfonder och ett ökat deltagande från offrets sida i rättsliga sammanhang. Detta innebär att allt mer resurser läggs på att behandla brottsoffret istället för gärningsmannen. Tham påpekar även att den tidigare synen på ett så kallat idealiskt offer bör vidgas genom till exempel att inte enbart se ett offer genom lagstiftning utan också se till det sociala kontext offret befinner sig i efter brottet. Detta innebär att även om en gärningsman inte kan gripas med hjälp av lagstiftning är det viktigt att fortfarande inse att den utsatte är ett offer (Tham 2001).

Malin Åkerström, professor i sociologi och Ingrid Sahlin, docent i sociologi, beskriver att rättsväsendet har en nedlåtande attityd mot kvinnor som anmäler brott. Det faktum att många kvinnor väljer att inte anmäla ett övergrepp förklaras med polisens negativa inställning och en attityd som säger att kvinnofridsbrott inte räknas till de riktiga polisärendena. Forskningen om viktimologin visar på att myndigheter på senare tid intresserar sig allt mer för brottsoffer, ett tydligt exempel på detta är när FN 1985, stadgade en deklaration om rättigheter för offer för brott och maktmissbruk. Forskningen har också bidragit till att konkreta åtgärder har gjorts för att förbättra brottsoffers situation genom utbildning för de tjänstemän som kommer i kontakt med

offren, ekonomisk kompensation, rätten till målsägandebiträde och lagstiftning anpassad för brottsoffrens behov. Åkerström och Sahlin menar att bilden av ett brottsoffer får reella konsekvenser för kvinnor, främst de som drabbats av våld eller sexualbrott (Åkerström och Sahlin 2001).

5. Metod

5.1 Urval

Vi har intervjuat poliser, polisstuderande och kuratorer. Att vi valde att intervjua dessa personer beror på att det är dessa som kommer i direktkontakt med offren. Kuratorerna kan ge oss en sekundär bild av hur flickorna blivit behandlade av polisen. Polisens utlåtanden, undersökningar och synsätt blir ofta tyngdpunkten för hur våldtäktsoffren blir behandlade i framtiden av domstol, skola och samhället. Polisstudenterna har gett oss en bild av hur deras utbildning inom bemötande och hantering av brottsoffer ser ut. Intervjuerna har skett enskilt med varje respondent. Poliser och kuratorer har vi intervjuat på deras respektive arbetsplats. Två av polisstudenterna har vi intervjuat i deras hem och en polisstuderande träffade vi på Campus.

5.2 Val av metod

Vi har arbetat först och främst med kvalitativa intervjuer samt befintlig litteratur och statistik i ämnet. Att arbeta kvantitativt har inte känts aktuellt med tanke på vårt något känsliga ämne samt att vi är intresserade av att försöka förstå respondentens sätt att resonera eller agera på. Den intervjumetoden vi anser passa bäst är den semistrukturerade då vi vill ha en någorlunda fast struktur för att kunna gräva djupare i våra frågeställningar och inte bara få reda på klinisk information. Vi ville dessutom ha friheten att ställa följdfrågor och har därför kunnat följa upp intressanta påståenden under pågående intervju. Patrik Aspers påpekar att en nackdel med den semistrukturerade metoden kunde ha varit att respondenten blev inramad i våra frågeställningar och vi riskerade att missa många viktiga detaljer som vi kunnat få i en mer öppen intervju men vi anser att vi fick tillräckligt med information med hjälp av den intervjumetod vi valt (Aspers 2007).

Aspers beskriver att ett vanligt misstag kan vara att skapa för många frågor som kan tränga in respondenten i ett hörn, vilket var något vi hade med i tankarna när vi ställde upp våra frågeställningar. Detta i sin tur leder endast till att forskaren i så fall endast ser på sitt arbete genom sina egna glasögon istället för att utgå från respondentens. Detta motverkar alla

möjligheter till att empirin skall kunna överraska och ändra på forskarens föreställningar (Aspers 2007).

5.3 Metodens förtjänster och begränsningar

Den kvalitativa metoden känns övergripande och det verkade vara det bästa sättet att få fram flera vinklar och dessutom kunna jämföra de olika professionerna mot varandra. Att intervjua gav oss en närhet och en möjlighet att studera reaktioner hos respondenterna. Steinar Kvale beskriver den kvalitativa forskningen som progressiv och känslig för människan situation. Den förutsätter en dialog med undersökningspersonerna och är en kraftfull metod för att lyckas fånga erfarenheter och respondenternas syn (Kvale 1997). När vi träffade våra respondenter fick vi en möjlighet att ställa frågor och följdfrågor som vi inte redan visste svaret på. Även Tim May menar att den strukturella intervjun handlar om att skapa förtroende och samarbetsvilja mellan intervjuaren och respondenten. Vidare menar May att strukturella frågor ger en möjlighet till en mer djupgående intervju (May 2001).

Vår största begränsning i valet av metod var uppsatsen storlek och vår tid, detta kunde ha lett till att vi inte hann intervjua tillräckligt med informatörer från de olika professionerna som vi önskade. Detta upplevdes dock inte som ett problem under arbetets gång. Den kvalitativa metoden vi valde har krävt mycket tid och den är mer omständlig att analysera än vad en kvantitativ undersökning kan vara. Vi har använt oss av en kassettspelare under våra intervjuer för att kunna få med allt respondenten säger.

5.4 Metodens tillförlitlighet i förhållande till syfte och undersökningsområde

Vi anser att den kvalitativa metoden är mer tillförlitlig än den kvantitativa i vårt arbete, då vi hade en möjlighet att se respondentens reaktioner samt kunde förklara våra frågor om det uppstod några missförstånd och dessutom hade vi en möjlighet att ställa snabba följdfrågor. Respondenten fick på detta sätt inte möjlighet att svara missvisande.

Efter avslutade intervjuer sorterade vi ut det som var användbart för oss. Därefter värderades materialet efter hur hållbart det är. Aspers menar att primärmaterialet, det material som forskaren

själv samlat in, oftast har den högsta hållbarheten. Detta för att just det materialet har samlats in enbart för studiens skull och forskaren själv har kännedom om dess brister. Våra intervjuer är alltså vårt primärmaterial medan litteraturen hamnar under sekundärmaterial genom att det är svårare för oss att kontrollera dess hållbarhet (Aspers 2007).

5.5 Etiska övervägande

Vi är medvetna om att vårt ämne och våra frågeställningar anses vara av en känslig natur. Vi har därför valt att inte intervjua offren direkt utan har valt kuratorer som en sekundär källa. På grund av uppsatsen grad inser vi våra begränsningar i att ta hand om de känslor som våra frågeställningar kan väcka hos offren.

5.6 Respondenter

Vi har gett fiktiva namn åt våra respondenter och informerat våra intervjupersoner om detta. All personlig information kommer att censureras med hänsyn till respondentens anonymitet. Vi har varit noggranna med att informera våra respondenter om vad för sorts undersökning vi gör och vad den skall användas till. Dessutom fick respondenten tydlig information om deras frivilliga medverkan, de har möjlighet att tacka nej till en medverkan när som helst under arbetets gång. Vi har valt att intervjua alla personer var för sig då vi ville att respondenterna skulle känna sig fria att öppna sig för oss utan att oroas över vad andra respondenter tycker och tänker. Alla medverkande får möjlighet att ta del av vårt slutliga resultat och är välkomna att kontakta oss om så önskas för kompletterande kommentarer eller frågor. Se intervjufrågorna i bilaga 1.

Våra respondenter är;
Kuratorer: Anna, 081111 och Greta, 081127

Poliser: Camilla, 081107 och Erik, 081107

Polisstuderande: David, 081117, Fredrik, 081114 och Bertil, 081108

5.7 Uppdelning av arbetet

Vi har båda närvarat vid samtliga intervjuer. En av oss har haft huvudansvaret och den andre har stöttat med frågor. Den som har haft ansvaret för intervjun har sedan skrivit ut den. Båda har läst alla intervjuer. Det skriftliga arbetet har vi i stort sätt jobbat med båda två. Martina tog på sig ansvaret att plocka ut teman ur intervjuer och sammanställa resultat och analys- delen. Emma har koncentrerat sig på bakgrund, tidigare forskning samt teorikapitlet. Efterhand har vi dock skiftat arbetsuppgifter så alla kapitel blev behandlade ur bådas syn och tanke. Vi har hjälpts åt med att väva in teori i analysdelen. Slutligen har vi suttit tillsammans för att korrigera och säkerställa att vi båda kan stå för vad texten innehåller.

6. Teori

Som vår huvudteori har vi valt viktimologi och riktat in oss på brottsoffersideologi. Både teorin och ideologin är lätta att applicera när vi förklarar svårigheterna med att möta ett offer och hur utsatt ett offer kan vara som inte uppfyller alla krav. Dessutom använder vi oss till en viss del av feministisk teori för att förklara svårigheterna och kritiken mot viktimologin.

6.1 Viktimologi

Från 1930-talet fram till slutet av 60-talet handlade brottsofferforskning till stor del om offrets medverkan i sin egen viktminisering och en hel del arbeten kring detta publicerades. Det skrevs mycket om hur offret uppträtt mot gärningsmannen och hur mycket offret påverkat mannen till att utföra brottet. I början av 1970-talet blev det en nedgång för de vetenskapliga arbeten då de knappt syntes alls. Detta fick en ordentlig vändning i slutet av 1980-talet, då även viktminologin inrättas som ett forskningsområde och undervisningsämne (Tham 2001).

Enligt forskare inom viktimologi finns det en allmän brottsoffersideologi vilket innebär olika idéer och uppfattningar om ett offer. Ideologin innefattar tanken på att många riskerar att råka illa ut på grund av kriminalitet (Nilsson 2005). Enligt Magnus Lundberg, doktorand i sociologi innefattar brottsoffersideologin sju punkter som måste uppfyllas för att kunna identifiera en stor mängd offer av olika slag:

1 Det skall vara en stor spridning, alltså finnas många offer och förövare samt skall brottet existera i en större del av befolkningen. Det vill säga att varken brottsoffer, förövare eller brott inte ska kunna hänvisas till en viss typ av människor. Det skall alltså inte spela någon roll vilken samhällsklass du befinner dig i eller vart ifrån du kommer, alla kan bli ett brottsoffer och vem som helst kan vara en förövare.
2 Det skall kunna påvisas att brottet har långtgående konsekvenser för offret. Offret skall få fysiska eller psykiska påföljder av brottet för att kunna klassas som ett idealiskt offer.
3 Det skall finnas klara gränser mellan offer och förövare. Det ska gå att påvisa att offret inte på något vis varit medskyldig eller delaktig. Detta innebär att exempelvis en kvinna som blivit våldtagen av sin äkta man kan ha svårt att bevisa sin totala oskuld genom att

hon stannar kvar hos mannen.

4 Det ska vara svårt att upptäcka offren, ett stort mörkertal som är svårt att bevisa. Om de utsatta tjejerna inte anmäler brotten är det svårt att visa hur många offer det egentligen finns.
5 Samhället ska få viss information om risken för brottet exempelvis är det vedertaget att kvinnor inte ska gå själva genom en mörk park.
6 Samhället måste alltid tro på offret. Enligt ideologin måste offret uppträda på ett visst sätt för att samhället skall klassa henne som ett offer, en stark kvinna som inte visar några symptom är svårt för samhället att tro på.
7 Offret kan väcka tankar om sympati eller leda till stigmatisering. Ordet offer innebär positiva och negativa tankar (Lundberg 2001).

Nilsson menar att en individs berättelser också kan fungera som motvikt till brottsoffersideologin då de kan visa på offerskapets tvetydighet. Ideologin ger ofta en svart-vit bild på offret, detta innebär bland annat att varje offer skall uppträda och agera på ett visst offerrelaterat sätt. Detta är inte alltid positivt för vare sig offer eller samhälle. Ett idealiskt offer väcker ofta empatiska känslor hos samhället och slipper ställas till svars för sina egna handlingar. Offret tillåts att vara rädd och passiv och ingen kräver att offret skall gå tillbaka till vardagen med detsamma och samhället förstår och godkänner att offret har förlorat tilliten till omvärlden. Problem uppstår när offret inte agerar som allmänheten anser att ett offer skall göra. Om brottsoffret exempelvis förtränger sina *offerkänslor* och inte tar händelsen på så stort allvar kan samhället tappa tron på brottsoffret och anse att denne får skylla sig själv. Personer som har varit utsatta för övergrepp förväntas att genomgå en kris och en lång återhämtningsperiod. Framför allt är våldtäktsoffer utsatta om de inte uppfyller samhällets offerstatuskrav då de lätt blir anklagade för lösaktighet och försummande av sitt ansvar för den kvinnliga sexualiteten. Det kan däremot också vara så att offret inte förtränger sina offerkänslor utan helt enkelt vägrar att låta en gärningsman få styra över deras liv (Nilsson 2005).

Brottsoffersideologin hjälper alltså inte enbart till att förklara och tydliggöra ett offers känslor och handlingar, den begränsar även handlinsutrymmet för den utsatte. Uppfyller offret inte ideologins krav om offerskap, förkastas individen av samhället och får skylla sig själv (Nilsson

2005).

6.2 Vem är ett offer?

Enligt Lindgren är det viktigt att få status som *brottsoffer* för att få samhällets hjälp i fråga om vård, ekonomi eller social särbehandling. Att bli stämplad som ett brottsoffer kan leda till en samhällig stigmatisering då samhället kan utpeka den utsatta som avvikande. Att peka ut offret som avvikande kan i sin tur leda till att andra säger; *jag är inte sådan, alltså kan det inte hända mig.* En stigmatisering innebär enligt Lindgren att offret får ett personligt ansvar för brottet genom dennes karaktärsegenskaper (Lindgren 2004).

Nilsson skriver däremot om två modeller som studerar förhållandet mellan livsstil och utsatthet vilken kan ha betydelse för offrets viktimisering, ”absolut” och ”probabilistisk” utsatthet. Författaren menar att absolut utsatthet inte är en tillräcklig förutsättning för viktimisering, offret kunde alltså inte gjort något för att undvika brottet. Med probabilistisk utsatthet menar Nilsson att ju oftare en person befinner sig i situationer där brott lätt kan ske löper denne större risk för viktimisering, vilket innebär att offret skulle ha kunnat undvika brottet genom att förändra sin situation. Alltså kan platsen för brottet och hur brottet gick till kan ha betydelse för hur polisen ser på offret (Nilsson 2003).

6.3 Det ideala offret

Nils Christie, kriminolog, påpekar att ett idealiskt offer är en person som lättast får fullkomlig och offentlig status som offer. Det räcker alltså inte med att personen själv ser sig som ett offer, inte heller de personer som löper stor risk att viktimiseras räknas per automatik till ett idealiskt offer. För att bli ett offer på *riktigt*, ett *idealiskt offer,* krävs det fem egenskaper som skall uppfyllas:

1 Offret är svagt
2 Offret är involverat i en respektabel aktivitet.
3 Offret är på väg till en plats som hon inte kan förebrås för.
4 Gärningsmannen är i förhållande till offret i överläge och kan beskrivas i negativa termer.

5 Gärningsmannen är okänd för offret och har ingen relation till offret (Christie 2001).

Lindgren har visat en kartläggning av ungdomars syn på våldtäkt. Den generella uppfattningen var att det självklart var fel och oacceptabelt att våldta någon. Det visade sig dock att det finns omständigheter som förändrade attityden något hos ungdomarna. Om offret inte sagt nej på rätt sätt, om offret var kär i förövaren eller om tjejen redan hade en ”hor- stämpel” ändrade detta ungdomarnas uppfattning om brottet (Lindgren 2004).

Ett problem med våldtäktsfallen är att offren sällan uppfyller kraven för det idealiska offret. Enligt BRÅ är det vanligast att offer och förövare känner varandra. I de flesta av våldtäktsfallen där offret är 15 år eller äldre är det vanligast (32 %) att offer och gärningsman har eller har haft en nära relation till varandra. Näst vanligast är att offer och gärningsman är ytligt bekanta (27 %). Det tredje vanligaste (20 %) gäller när offer och gärningsman är obekanta för varandra, många av överfallen i denna kategori är överfallsvåldtäkter. Enligt Lindgrens kartläggning ovan är det endast den tredje kategorin som kan bli idealiska offer (Brottsförebyggande rådet, Rapport 2005:7). Lundberg har i sin avhandling beskrivit att kvinnans uppträdande är betydande i mötet med polisen. Definieras kvinnan som ett idealiskt offer tas det större hänsyn till brottet hon utsatts för. Ett offer måste vara ”rent” för att kunna få sympati och stöd (Lindgren 2004). Även Marie Lago och Madeleine Lorentzson påpekar att trovärdigheten hos offren påverkas av tre faktorer, offrets sätt att berätta, hur detaljerat innehållet i offrets berättelse är samt offrets beteende. Visar offret att hon mår dåligt eller uppvisar skador från övergreppet ger det offret en större trovärdighet. Det är viktigt att kunna påvisa att offret har försökt värja sig från övergreppet genom att exempelvis skrikit på hjälp eller försökt fly för att hon ska kunna ses som ett idealiskt offer (Lago och Lorentzson 2007).

6.4 Det passiva offret

Lindgren menar att våldtagna kvinnor berättar emellanåt om känslan av att kritiseras exempelvis för att ha varit utmanande, otydlig, på fel plats eller för berusad. Han beskriver den dominerande upplevelsen av våldtäkt som hot till livet, alltså leder offrets reaktionsmönster till en strävan att överleva. Detta kan innebära att offret upplevs *gå med på* övergreppet genom att göra minimalt

eller inget motstånd. För att få sympati ska offret vara självklart oskyldigt och fysiskt och/eller psykiskt underlägsen förövaren men offret får dock inte vara alltför passiv vilket kan leda till att dennes trovärdighet ifrågasätts (Lindgren 2004). Margareta Hydén, docent i socialt arbete, beskriver olika beteende som kan tolkas som avvikande. En brottsutsatt kvinna kan pendla mellan känslor av skuld, förvirring, glömska och hågkomst. Förvirring och glömska står enligt Hydén förenat med ett passivt offer medan skuld och hågkomst uttrycks i tal och handling, ett motsträvigt offer (Hydén 1995).

6.5 Det motsträviga offret

Enlig Lindgren är ett motsträvigt offer till exempel kvinnor som inte vill anmäla våldtäkt eller som tar tillbaka tidigare uppgifter. Våldtäkt går under allmänt åtal vilket innebär att kvinnan inte själv behöver anmäla brottet utan detta är något polisen själva kan göra vid misstankar om våldtäkt. Ärenden med *motsträviga offer* ställer högre krav på ett professionellt agerande bland annat från polisens sida. Offer som uppträder provocerande ska inte bli fråntagen de formella rättigheterna och inte heller ifrågasättas (Lindgren 2004). Även Hydén menar att motsträviga offer är ett problem. Hon poängterar rädsla som en av de främsta orsakerna till varför kvinnor tar tillbaka sin anmälan. Enligt Hydén kan en utsatt kvinna enbart vara ute efter att polisen ska stoppa mannen i stunden och få bekräftelse om att brott har skett, hon har däremot inte bett om att få hela rättsväsendets uppmärksamhet. Detta kan i sin tur leda till att polisens attityd försämras då kvinnans motvilja att medverka i utredningen kan resultera i att allt förarbete går till spillo när förundersökningen måste läggas ner i brist på bevis (Hydén 1995).

Lundberg menar att hur offret uppträder har betydelse för hur ärendet kommer att hanteras och hur offret kommer att bemötas. För att bli föremål för sympati och stöd behöver offret leva upp till kriterierna för ett ”rent offer”. Om offret är motsträvigt och har svårt att samarbeta med polisen kan det ses som ett ”problematiskt offer”. En ”bra” klient ska helst vilja ta emot hjälp och visa tacksamhet när hjälpen ges, klienten ska heller inte ställa till problem för den hjälpande parten (Lundberg 2001).

Det finns en stor räckvidd inom brottsofferbeteckningen och det är farligt att skapa en stereotyp

inom detta. Det är viktigt att inse att alla offer reagerar olika och att se till offrets tidigare erfarenheter (Lindgren 2004).

6.6 Kritik och feminism

Anna Wergens beskriver en kritik mot brottsofferideologin som främst handlar om att man förstorat upp bilden av ett oskyldigt offer och det blir fel att vetenskapligt ha överseende med offer, dessutom menar man att man tar för lite hänsyn till offrets olika sidor och behov. Den kritiska delen av viktimologin menar att synen på det oskyldiga offret och den onda gärningsmannen kommer att nyanseras genom begrepp som risk, skada och ersättning. En del forskare inom viktimologiteorin tror att många offers situation kommer försämras om samhället kräver att offret skall uppfylla brottsoffersideologin till fullo. Författaren menar att den viktimologiska forskningen har blivit en politisk och ideologisk rörelse med inriktning på hårdare straff för gärningsmännen istället för att se på brottsoffrets reella situation. Kritiker mot dagens viktimologiforskning menar att man bör se att vissa blir drabbade av brott som en del av livet och inte som något onormalt, vilket hade inneburit att det hade varit lättare att bli accepterad som ett offer oavsett karaktär och livssituation (Wergens 2002).

Nilsson menar att feministiska forskare ställer sig kritiska till brottsoffersideologin då de menar att den sortens värderingsfri forskning skuldbelägger offren. Viktimologin har kritiserats för att ha negligerat frågor om kön och de menar att brottsoffersideologin behandlar brottsdrabbade som passiva offer. Det är viktigt att framförallt se kvinnor som överlevare istället för offer. Offerstämplen innebär att den drabbade är passiv och maktlös. Om en kvinna gör motstånd antas det att hon själv kan vara en orsak till övergreppet eller våldet, men är hon däremot för passiv och inte försöker värja sig kan kvinnan anklagas för att vara viljelös och acceptera övergreppet. Att sätta en viktimiseringstämpel på en kvinna innebär en objektifiering som förnekar att den drabbade är en levande och föränderlig person, vilket i sin tur leder till att den aktiva överlevnadsaspekten av övergreppet undertrycks (Nilsson 2003). Enligt Mona Eliasson finns det feminister som menar att en kvinna, på grund av det patriarkala samhället, måste anpassa sitt liv efter hur samhället ser ut genom att till exempel inte försätta sig i situationer som kan leda till våldtäkt, samtidigt är det upp till kvinnan att visa mannen tydligt vad hon vill eller inte vill. Det

finns en myt om männens starka sexualitet som inte kan kontrolleras, detta leder till att männen inte kan tilldelas något ansvar för sina handlingar och kvinnan får ta hänsyn till detta (Eliasson 1997).

7. Resultat och analys

I denna del kommer vi att presentera vår analys bestående av empiri kopplat till litteratur och teorier.

7.1 Polisens utbildning

Bertil berättar att på termin 4 på polishögskolan i Växjö får polisstuderanden en kurs i *Brott i nära relation*, kursen handlar om lagstiftningen i kapitel 6 i Brottsbalken men även om bemötande, hänsynstagande samt övrigt handlande mot ett brottsoffer. Studenterna får också en kurs i beteendevetenskap där de bland annat får lära sig att möta människor som befinner sig i chock. Polisstudenterna känner att utbildningen gett dem väldigt mycket och förberett dem väl för att ta steget ut i det praktiska arbetet, samtidigt som de är beredda på att det är stor skillnad på teori och praktik. Fredrik berättar att det är mest externa föreläsare som håller i kurserna som handlar om bemötande. Det är ofta föreläsare som själva varit med om brottet de skall föreläsa om och kan ge konkreta tips och råd för hur man skall bemöta utsatta personer utan att kränka personen. Både Fredrik och Bertil har genom skolan läst Katarina Wennstams (2004) böcker samt skrivit hemtentamen gällande sina egna tolkningar.

Bertil menar att det är viktigt att polisen alltid är objektiv och ser vad som hänt och vad de kan göra för att utreda brottet. Han menar att risken finns att den gamla skolans poliser inte fått någon uppdaterad utbildning i att bemöta våldtäktsoffer, utan är inställda endast på att lösa brottet utan att se till offrets behov. Skolan idag utbildar i bemötande av offer och att se till individen, vilket man har bortsett från förut. Om offret bemöts på ett bra sätt kan det också hjälpa polisen att utreda brottet. Den gamla utbildningen kan ha lett till att de äldre poliserna idag kan vara något mer fördomsfulla än de poliser som går den nya utbildningen.

> *Jag tror att det är en sån här gammal sak som har levt med men idag så, så hoppas jag och tror att det har förändrats. Det ska absolut inte spela någon roll, det är väldigt gammalmodigt tänkande att liksom; ja här kommer du med kort kjol och är full, det är väl inte så konstigt/…/ Att det är ett fel tänkande, för det är det och att*

man ska se individen. Alltså jag ska kunna gå naken utan att någon ska behöva göra mig någonting, nu är ju det ett brott också i och för sig, men i princip alltså det ska inte spela någon roll (David).

Fredrik säger också att skolan idag lägger mer krut på brottsofferbemötande och försöker lära studenterna *"den mjuka vägen"*. Fredriks och Bertils påståenden stämmer överens med vad forskningen inom viktimologin har visat, då det idag finns ett större intresse för brottsoffren. FN:s deklaration om rättigheter för offer uppmanar myndigheter till fler och bättre utbildningar för tjänstemän (Åkerström och Sahlin 2001).

Enligt Erik finns det inga fortlöpande kurser för poliser efter utbildning, det enda valet är då att söka sig till vidareutbildningar inom exempelvis familjevåldsenheten. De tre polisstudenterna sa också samma sak, det finns många vidareutbildningar men inga direkt fortlöpande kurser för att hålla sig ajour i bemötande och beteende. Inte heller innehåller utbildningen någon särskild pedagogik eller psykologiutbildning.

7.2 Polisen roll och arbete

Anna berättar att polisen ofta är den första representant som personer som utsatts för brott kommer i kontakt med. Tham menar att det hos offret kan finnas en form av ambivalens inför att vända sig till staten med sin utsatthet. Det kan för en del innebära en form av skydd och trygghet att få hjälp ifrån staten, medan andra kan uppleva det som en underordning och förstärkning av ett dominansförhållande. Det är i dagens moderna samhälle inte möjligt för staten att skydda medborgarna från alla olika brott och väljer därför ofta att lämna över ansvaret till lokalsamhället och medborgarna själv. Medborgarna kan hjälpa sig själva genom att exempelvis tänka mer brottsförebyggande, den försiktiga människan blir idealistisk (Tham 2001) Anna berättar att vissa utsatta kan ha svårt att känna att polisen faktiskt vill hjälpa dem. De ser överfallet som samhällets fel och att polisen aldrig är på rätt plats eller kan hjälpa någon ändå. De tror helt enkelt inte på någon hjälp ifrån polisen.

Camilla berättar att polisen får in anmälan om våldtäkt på olika sätt. Det kan vara att offret själv kommer till polisen och gör en anmälan, men det allra vanligaste är att polisen blir kallad till ett ärende och en anmälan tas upp på plats. Polisen har då hand om förstahandsåtgärder som förhör med offret och eventuella vittnen. När polisen får kännedom om en våldtäkt sker en automatisk anmälan från polisen sida då våldtäkt går under allmänt åtal. Detta kan ibland innebära att det inte är offret själv som vill anmäla och det kan då också göra polisens arbete något invecklat om offret inte vill samarbeta. Här gäller det för polisen att vid förhöret försöka motivera offret till att samarbeta. Detta kan göras bland annat genom att låta utse ett målsägandebiträde åt offret, dit offret kan vända sig och prata och diskutera om sin medverkan i utredningen (Camilla). Lindgren menar ett motsträvigt offer ställer högre krav på polisens professionalitet. Det är viktigt för poliserna att tänka på att ett offer som inte agerar som ett idealiskt offer inte skall bli fråntagen sina formella rättigheter och inte heller ifrågasättas (Lindgren 2004).

Lindgren påpekar att polisens möte med ett brottsoffer är betydelsefullt i många avseenden. Det kan gälla den drabbades återhämtningsprocess, polisens egen utredning av brottet, brottsoffrets fortsatta medverkan i rättsprocessen, allmänhetens inställning till polisen och även polisens förhållande till sina egna medarbetare. Det är viktigt att polisen går försiktigt fram, även då brottet kan uppfattas som ett rutinärende för polisen är det sällan det för den drabbade. Det är viktigt att polisen har kunskap och förförståelse om hur sårbar en person kan vara efter att ha varit med om en starkt känsloladdad händelse. Brottsoffrets kontakt med polisen är även viktig för polisens utredning av brottet. Människor i kris kan ha svårt att ta emot och förmedla information i nära anslutning till brottet (Lindgren 2004).

Camilla berättar att förhören polisen gör följer en viss mall som polisen lärt sig genom utbildning i förhörsmetodik. Det är viktigt att innan förhöret tala om för offret vad som kommer att hända, att hon när som helst kan ställa frågor eller säga till om det är något hon inte förstår. Det är också viktigt att tala om för offret anledningen till att de kanske ställer samma fråga mer än en gång. En förhörsmetod kan vara att låta offret först få berätta sin historia, från början till slut, med egna ord, därefter ställer polisen sina frågor som kan ge dem en mer detaljerad bild av händelsen. Bertil menar att så många förhör med offer och eventuella vittnen som möjligt skall göras tidigt

då de inblandade minns bäst i anslutning till brottet. Lindgren menar däremot att det ofta är svårt för offret att kunna minnas detaljer i nära anslutning till händelsen, utan det är först efter en tidsperiod när offret befinner sig i ett tillstånd med ökad psykisk balans och trygghet som denne kan återge information som förut inte varit tillgänglig på grund av stress och chock (Lindgren 2004). Anna säger precis som Lindgren att kvinnorna oftast minns bäst efter en tid. Anna menar att förhören hålls oftast med några dagars mellanrum just för att offret ska hinna bearbeta händelsen och möjligtvis komma ihåg mer. En risk med detta är dock att offret kan komma att förtränga en del av minnena vilket kan bli påfrestande när allt dras upp igen genom nya förhör. Camilla menar att alla förhör är viktiga för att få en trovärdig och sammanhållande utsaga från offret. Om utsagorna inte stämmer överens blir trovärdigheten lägre.

Camilla berättar att polisen använder sig ofta av så kallade videoförhör med offret, vilket innebär att förhöret med offret videoinspelas. Detta görs för att det ger polisen ett bra arbetsmaterial och en möjlighet att återgå till och använda sig av under utredningens gång. Lundberg menar att denna strategi har utvecklats av Polisen i Eslöv och att den tagits fram främst för att underlätta rättsväsendets arbete, som till exempel för att användas som bevisning mot gärningsmannen. Videofilmen kan även användas som ett bevis om kvinnan väljer att ändra eller dra tillbaka uppgifter. Författaren menar vidare att videofilmen kan spela stor roll då det handlar om att ta ett beslut om åtal ska väckas eller inte, då åklagaren har möjlighet att se och höra kvinnans berättelse på filmen (Lundberg 2001).

Lundberg menar att för polisen kan det vara en sak att referera till lagen då de beskriver sitt arbete, men en helt annan sak då arbetet utförs. Polisen vet oftast inte hur situationen riktigt ser ut när de kommer till en brottsplats och det kan därför vara svårt att förutse hur de kommer att agera på plats. Lundberg anser att en polis som helt handlar efter lagen och inte använder sig av sina egna värderingar och tolkningar kan ses som den ”ideala polismannen”. Den ideala polismannen legitimerar sitt handlande genom att i efterhand referera till tolkningar av lagen. Lundberg menar dock att den lag som efterföljs inte alltid är förankrad i polisens arbete, den är skriven av människor som inte är poliser och som inte förstår vikten av polisens flexibilitet i polisarbetet. Polisen måste ibland ta sig friheter för att kunna utföra sitt arbete menar författaren (Lundberg 2001).

7.3 Polisens syn på offret

Anna anser att bilden som polisen får av offret kan påverka utredningen. Varje människa har egna tankar och värderingar om hur till exempel klädsel och spritvanor har betydelse för att brott sker. Lindgren menar att offret måste vara ett ”rent” offer för att få sympati och stöd. Ett ”rent” offer kan ses som ett idealiskt offer som inte kunde ha gjort något för att undvika våldtäkten (Lindgren 2004). I teoridelen beskriver vi Nilssons två modeller som studerar förhållandet mellan livsstil och utsatthet vilken kan ha betydelse för offrets viktimisering, ”absolut” och ”probabilistisk” utsatthet. Detta innebär att en absolut utsatthet blir ett rent offer som inte kunnat göra något för att förhindra brottet medan den probabilistiska utsattheten pekar på att offret har befunnit sig i en situation där riskerna är stora (Nilsson 2003). Enligt Anna kan polisen ställa frågor som: ”*Men vad gjorde du där i det området?”* Detta kan offret uppfatta som att de var på en plats de inte skulle vara på, men anledningen till polisens frågor är vanligen för att kunna kartlägga händelseförloppet. Likaså menar Camilla att frågor om offrets tidigare sexliv kan vara av stor betydelse för utredningen i vissa avseenden och ställs inte för att på något vis lägga skulden på offret. Det kan till exempel vara så att offret kvällen innan våldtäkten haft samlag med sin äkta man och vid ett DNA test kommer spår av den äkta mannen att synas. Det är alltså troligt att polisen får tre olika DNA -spår och kan då utesluta offrets och den äkta mannens DNA och koncentrera sig på det tredje som då troligtvis är gärningsmannens. Lago och Lorentzson menar att trovärdigheten hos offren påverkas av tre faktorer, offrets sätt att berätta, hur detaljerat innehållet i offrets berättelse är och offrets beteende. Visar offret att hon mår dåligt eller uppvisar skador från övergreppet ger det offret en större trovärdighet. Det är viktigt att kunna påvisa att offret har försökt värja sig från övergreppet genom att exempelvis skrikit på hjälp eller försökt fly för att hon ska kunna ses som ett idealiskt offer (Lago och Lorentzson 2007).

Bertil tycker att det inte skall spela någon roll hur tjejen är klädd eller vad hon har druckit men det måste ändå utredas för att få fram alla bevis som är till både offrets och förövarens fördel och nackdel. Vad tjejen hade på sig kan dock ha betydelse för utredningen genom hur hon och gärningsmannen beskriver detaljer i brottet. Till exempel kan båda parter få beskriva hur

gärningsmannen drog upp kjolen eller drog av byxorna. Fredrik menar att alla har sina fördomar och värderingar men polisskolan lägger idag väldigt stor vikt vid att det inte får spela någon roll i en utredning. I domstolen kan det tas upp av en annan anledning, där advokaterna arbetar mot varandra för att fälla eller fria.

> *Bilden som polisen får av offret kan klart påverka, man har ju alltid sina egna tankar och värderingar om till exempel klädsel och spritvanor. Jag har till exempel hört att polisen ställt frågor som: Men vad gjorde du där i det området? Detta uppfattar offret ofta som att de var på en plats de inte skulle vara på, men det är ju inte så polisen menar. Oftast förstår offret till slut varför polisen ställt alla konstiga frågor* (Anna).

Enligt Bertil kan det vara så att många äldre poliser som har arbetat länge med brottsutredning har många nerlagda våldtäktsfall i bagaget, vilket kan leda till att de tror sig veta på förhand om en utredning kommer att läggas ner, detta kan i sin tur göra polismannen mindre motiverad till att lägga ner tillräckligt med resurser och energi i fallet. Fredrik anser att de poliser som känner så tappar troligtvis också den medmänskliga biten och fokuserar enbart på brottet. Att det blir så här handlar ju inte enbart om polisens arbete, utan om hela rättskedjan menar Fredrik. Nilsson beskriver dessa missförhållanden inom rättskedjan som en bidragande orsak till viktimisering. Författaren menar att politiken är alltför inriktad på lag och ordning och misslyckas därför med att finna orsakerna till kriminaliteten bakom brotten (Nilsson 2003). Bertil menar att medmänskligheten är viktig genom att man känner av vad offret behöver samtidigt som man skall tänka på att det är ett förhör, inget samtal. Enligt Greta är denna brist på motivation dock inget som de offren hon har pratat med upplever.

7.4 Offrets karaktär

I vårt teoriavsnitt beskriver vi olika krav som måste uppfyllas för att bli ett idealiskt offer. Lundberg menar att det dock inte skall gå att hänvisa offerstämplen till en viss typ av människor. Offer kan finnas i alla olika samhällsklasser men samtidigt är det viktigt att samhället tror på den

utsatte för att bli godkänd som offer (Lundberg 2001). Nilsson påpekar att det viktigaste, enligt brottsofferideologin, är att offret beter sig som ett offer, med tillhörande offerkänslor, kris och lång återhämtningsprocess (Nilsson 2003). Lindgren beskriver att ett passivt offer är också svårt för polisen att hantera. De kvinnor som är passiva har beskrivit känslan att mötas av kritik exempelvis för att ha varit för utmanande, på fel plats eller för berusad. För att få sympati för offret skall denne inte vara för passivt, offret måste dock ändå vara psykiskt och/eller fysiskt underlägsen (Lindgren 2004). Enligt Nilsson menar feminister att om en kvinna gör motstånd vid ett övergrepp antas det att hon själv kan vara en orsak till övergreppet, men om hon däremot är för passiv och inte försöker värja sig kan kvinnan anklagas för att vara viljelös och acceptera övergreppet. Detta leder till att oavsett vad kvinnan gör blir hon inte ett idealiskt offer enligt brottsoffersideologin (Nilsson 2003).

Anna menar att om offret uppvisar en fasad av att de inte bryr sig om vad som hänt och har en avig attityd kan det påverka hur de blir bemötta av polisen. Lundberg beskriver att offrets uppträdande har betydelse för hur ärendet kommer att hanteras och hur offret kommer att bemötas. Enligt brottsofferideologin är det av stor betydelse att offret beter sig som ett ”riktigt” offer för att samhället ska tro på henne och för att hon ska bli bemött som ett offer. För att bli föremål för sympati och stöd behöver offret leva upp till kriterierna för ett ”rent offer”, vilket vi också kan utläsa i brottsideologins sju punkter i vår teoridel. Om offret är motsträvigt och har svårt att samarbeta med polisen kan det ses som ett ”problematiskt offer” eller ett ”motsträvigt offer” (Lundberg 2001). Även Hydén menar att ett motsträvigt offer är ett problem, hon menar dock att rädsla är en av de största orsakerna till att en kvinna drar tillbaka sin anmälan eller inte samarbetar (Hydén 1995). En ”bra” klient ska helst vilja ta emot hjälp och visa tacksamhet när hjälpen ges, klienten ska heller inte ställa till problem för den hjälpande parten (Lundberg 2001). Alla respondenter är eniga om att offrets karaktär inte skall ha någon betydelse för hur de blir bemötta.

> *… alltså man ska va objektiv i detta fallet, man ser till vad som hänt och ser vad vi kan göra för att utreda detta brottet. Jag tror problemet ligger mer i domstolen. Men i och för sig även bland äldre kollegor då kanske som inte haft samma utbildning som vi då och då kanske det är ju lite hur fördomsfulla eller fria dom är som personer.*

Alltså det är ju ingen som förtjänar att bli våldtagen för att man har en kort kjol liksom (Bertil).

Bilden som polisen får av offret kan klart påverka, man har ju alltid sina egna tankar och värderingar om till exempel klädsel och spritvanor. Jag har till exempel hört att polisen ställt frågor som: Men vad gjorde du där i det området? Detta uppfattar offret ofta som att de var på en plats de inte skulle vara på, men det är ju inte så polisen menar. Oftast förstår offret till slut varför polisen ställt alla konstiga frågor (Anna).

Nilsson påpekar att viktimologin kategoriserar offren utifrån grad av ansvar för brottet. Ett offer måste bete sig på ett visst sätt för att få samhällets stöd och empati, detta kan vara till offrets fördel när en gärningsman ska fällas eller ekonomiskt stöd ska betalas ut. Feminismen menar däremot att viktimologin gör att offret kan ses som ett passivt och maktlöst offer. Den betonar istället vikten av att se drabbade kvinnor som överlevare istället för som offer (Nilsson 2003).

7.5 Offrets känslor

Lindgren poängterar att det för många människor är först vid ett allvarligt brott de verkligen kommer i kontakt med polisen. Detta innebär att det inledande mötet med polisen gör att brottsoffrets bild av polisen sätts på prov. Polisen förväntas att komma snabbt till brottsplatsen, genomföra en effektiv brottsplatsundersökning, lösa brottet och gripa gärningsmannen. Dock kan första mötet med polisen vara precis tvärtemot förväntningarna. Offret är ofta chockat, förvirrat och mycket känslig för attityder som hon kan uppfatta hos personer i omgivningen. Detta första möte kan ha stor betydelse för hur brottsoffret kommer att hantera brottet i framtiden (Lindgren 2004).

Bertil beskriver det som att offren kan tycka det är jobbigt att behöva berätta om händelsen men menar att den utsatta kvinnan bör se sin del i att få förövaren gripen och fälld. Att hon får berätta

vad som har hänt och faktiskt kan göra något för att få mannen fälld och inte bara sitta och vara ett offer, kan vara lättande för kvinnan. Bertil menar att det kan vara kränkande för offret att få frågor om hur mycket hon har druckit, hur många killar hon har haft och vilka kläder hon haft på sig, men menar samtidigt att det också kan vara bra för hennes självkänsla när hon kan hjälpa till att fälla gärningsmannen. Anna berättar att offret känner sig ofta väldigt otrygg i hela situationen efter en våldtäkt. Många upplever att de själva bär skulden för det de blivit utsatta för och det förstärks ofta genom polisens förhör. Polisen kan ibland använda sig av ett arbetssätt som kan göra att offret upplever att polisen inte tror på henne. Polisen arbetar efter vissa förhörsmallar och riktlinjer för att kunna få fram så mycket information och detaljer kring brottet som möjligt. Detta kan innebära att en fråga ställs på många olika sätt för att kunna hjälpa offret få fram minnesbilder av händelsen, vilket i sin tur kan leda till att offret uppfattar polisens frågor som att de inte tror på henne och vill att hon ska ge ett svar som hon inte tidigare gett på samma fråga, för att kunna ge henne skulden för det som hänt. Eftersom offret ofta kan känna att polisen inte tror på henne, kan det vara svårt för offret att förstå att polisen faktiskt vill hjälpa. Näst in till alla offer tvivlar på sig själv och sin egen historia någon gång och kan undra om de kanske själva är orsaken till det som hände.

Hydén menar att en utsatt kvinna vet efter ett övergrepp att det inte finns något skydd mot det faktum att hon är en kvinna. Den rädsla för övergrepp som varit en del av hennes uppfostran har övergått i klarhet, alltså har den rädsla som kvinnan länge burit på blivit verklighet. Detta förändrar människors liv och kan förändra hennes sätt att se på män i allmänhet (Hydén 1995). Nilsson menar att brottets betydelse kan i efterhand ge offret en större medvetenhet och känslighet för våld och kränkningar i omgivningen, vilket kan vara mycket jobbigt för offret (Nilsson 2003).

Hydén beskriver att när ett offer berättar om den traumatiska händelse hon varit med om uppstår ofta en känsla av skuld, förvirring och glömska. Känslan av att vara övergiven och inte trodd på är ofta dominerande, vilket kan visa sig genom både försiktigt avvisande beteende och direkt avvisande beteende. Ett försiktigt avvisande beteende är lättare för bland annat polisen att möta

medan ett direkt avvisande beteende kan göra att polisen ser offret som motsträvigt. Under berättelsens gång kan offret växla från glömska till ihågkommande. Att kunna erbjuda offret en trygg och lugn situation att berätta i är ytterst viktigt för att offret skall minnas. Minnet kan inte tvingas fram utan måste få växa fram i sin egen takt och offret behöver känna ett förtroende för den som lyssnar. När polisen får händelsen berättad för sig innebär det att offret anförtror sig åt polisen men ger samtidigt offret en känsla av att överlämna sig och befinna sig i underläge (Hydén 1995).

Nilsson menar också att brottet och berättelsen kan få offret att känna sig som ett objekt. De känner sig maktlösa, utan identitet och kontroll (Nilsson 2003). Camilla berättar om vikten av att polisen måste visa offret redan från början att de tror på henne och vill hjälpa henne. Offrets berättelse kan vara det enda polisen har att arbeta efter från början och därför är det viktigt att offret vill berätta för polisen. Enligt Greta upplever många av offren mötet med polisen och återberättandet av händelsen som jobbigt. Detta speciellt för de yngre tjejerna som inte har samma terminologi och utvecklat ordförråd som tjänstemän inom rättsväsendet. Detta är viktigt för polisen att tänka på. Greta berättar vidare att en omorganisation gjordes inom polisen för några år sedan vilket har lett till att ett våldtäktsoffer oftast får möta poliser som arbetar inom familjevåldsenheten. Detta ser offren som väldigt positivt, eftersom det är poliser som oftast är speciellt utbildade för den sortens brott.

Greta menar att könet på polisen som möter tjejerna inte har någon större betydelse utan det är attityden och inställningen hos var och en som spelar roll. Anna håller med Greta i att det är attityd och inställning som spelar roll för tjejerna, dock säger Anna att det kan kännas tryggare med en manlig polis då tjejerna kan få mer raka besked och tydligare struktur i deras redan kaotiska situation. Anna menar dock att det avgörande troligtvis ändå är vem tjejerna i vanliga fall söker sig till för att få trygghet. Även Fredrik håller till stor del med Greta och Anna men tillägger att de utsatta tjejernas självförtroende kan få ytterliggare en stöt då de möter en stark kvinna i karriären.

> *… de hellre velat tala med en man än en, säg att det kommer en patrull då med en kvinna och en man i lägenheten, och här sitter hon helt sönderslagen och ååh mitt liv ser ut såhär liksom. Och så kommer det en ung fräsch kvinna liksom mitt i karriären liksom och ska försöka förstå, då. Då har jag hört att det kan vara lättare att tala med en man liksom* (Fredrik).

Bertil håller med Greta om att polisens attityd och inställning är viktigast:

> *… de har tyckt att det har varit skönare att prata med en manlig polis som är så stor och stark, sån stereotyp beskyddare istället för då en kvinnlig polis som kanske då rent stereotypiskt inte är så beskyddande. Och även att en tjej som har blivit våldtagen känner sig så pass självförtroendemässigt knäckt så när det kommer en kvinnlig polis i karriären, rak ryggad alltså så här va. Så kan de känna sig sådär i liksom i underläge* (Bertil).

David poängterar vikten av kommunikation och kunskap att läsa av offret. Han menar att man skall kunna märka på tjejen om hon känner sig bekväm i att prata med en man. Han önskar dock att den kunskap de får i att bemöta offer ska resultera i att det inte skall spela någon roll vilket kön polisen har i mötet med ett våldtäktsoffer. Erik anser dock att tjejerna känner sig tryggare i sällskap av en kvinnlig polis och att han som man inte räcker till i mötet. Han påpekar att de ärenden han har handhållit har det varit hans kvinnliga kollega som tagit hand om våldtäktsoffret. Dock poängterar även Erik att det är empatin och tålamodet som spelar störst roll.

Hydén menar att det är viktigt att den som offret väljer att tala med utanför polisen, har förmågan att på ett försiktigt sätt framföra andra perspektiv att se på problemet (Hydén 1995). Anna menar att hennes arbete som kurator är att låta offren vara hos henne och berätta om händelsen, försöka dämpa ångesten, få in logiskt tänkande och tala om för offren att polisen faktiskt vill hjälpa dem.

Enligt Greta förstår de flesta under utredningens gång att polisen vill hjälpa dem och att alla frågor de ställer faktiskt är för att kunna finna så mycket bevisning som möjligt för att fälla gärningsmannen. Det är dock åklagaren som tar beslutet om åtal och det är ofta där som offret kan känna en besvikelse om det inte väcks åtal mot gärningsmannen. Många av offren ångrar då att de anmält brottet och gått igenom hela processen med utredningen.

7.6 Brottsförebyggande

Bertil berättar om det problemorienterade polisarbetet som diskuterats mycket på polishögskolan. För att ett brott ska ske ska det finnas en motiverad förövare, ett lämpligt offer och en avsaknad av vittnen eller väktare. Tar man bort någon faktor exempelvis våldtäktsmannens motivation, det lämpliga offret eller aktiverar väktare såsom videokameror kan det ha en viss betydelse för om brottet sker. Bertil menar att det inte ska ha någon betydelse om någon är jättefull eller går genom de mörkaste parkerna, men samtidigt bör var och en vara medvetna om riskerna som finns och tänka brottsförebyggande. Han menar att i princip ingen skulle lägga sin mobiltelefon synlig i bilen just på grund av att risken för inbrott i bilen då skulle vara stor. Alltså det spelar ingen roll vilket kön du har, det är upp till var och en att tänka sig för och inte utsätta sig för onödiga risker.

> *Visst ska man kunna gå ute på stan, jättefull, i sin slampigaste outfit, ramlandes genom den mörkaste parken där ungdomsgängen härjar. Det ska man kunna göra. Likasom jag ska kunna lämna min mobiltelefon i framsätet på min bil. men jag gör inte det för jag vet att om jag lämnar den där nere på torget i Stad så kommer någon slå in rutan på min bil och ta min mobiltelefon.* (Bertil)

Enligt David finns det en del saker som kan minimera risken att utsättas för våldtäkt, det kan vara till exempel att inte gå hem själv på mörka ställen på natten, vara försiktig med alkoholen, hålla koll på sitt glas och vad man dricker samt gå en kurs i självförsvar.

Greta menar att våldtäkt är ett stort problem i samhället och det fokuseras mycket på vad kvinnor skall göra för att undvika att bli våldtagna. Om man enbart ser på vad kvinnorna bör göra för att undvika en våldtäkt, kan man se det som att skulden också läggs på kvinnorna. Flera av våra intervjurespondenter menar att det är viktigt att fånga upp *riskpojkarna* redan i tidig ålder genom att gå ut till skolorna och undervisa i sexualkunskap, moral, etik, frivillighet och tvång samt respekt för andra. Greta menar att man även ska hålla sexualundervisning för tjejerna kan man redan i tidig ålder och prata om deras inställning till sig själva. Om tjejerna lär känna sin egen kropp, är trygga i sig själv och sin sexualitet kan de lättare förstå att det är fel då de hamnar i en situation som dom känner inte är behaglig. Att de lär sig tidigt att sex är något som båda parter ska vilja ha och inget man gör bara för att ställa upp. Som vi beskrev i avsnittet *Kritik och feminism* har feminister kritiserat viktimologin för att negligera frågor om kön. Kvinnor förväntas att leva upp till en viss roll genom att vara försiktiga och inte utsätta sig för onödiga risker. Det påstås också att männens sexualitet är så pass stark att den inte kan kontrolleras varpå kvinnor får bära ansvaret.

Camilla anser att samhället idag är väldigt sexualiserat. De ungdomar som växer upp i ett sådant samhälle får en skev bild av vad sex verkligen innebär. Dom förstår inte alltid att det är något som ska vara fint och något man ska göra tillsammans med någon man tycker om.

> *Jag tycker synd om ungdomarna som läser om det här och tror att allt sexuellt, hur konstigt det än kan verka, ska allt vara normalt idag och allt går ut på sex. Unga människor ramlar in i det här så tidigt, något som ska vara så fint* (Camilla).

Fredrik menar att en viktig åtgärd för att kunna förebygga överfallsbrott är att se över hela rättsprocessen så att offren känner sig motiverade och trygga med att göra en anmälan. Att verkligen ta dessa fall på allvar, gå vidare med dem till domstolen och kunna få gärningsmannen fälld med ett grövre straff än det som ges idag skulle troligtvis kunna vara ett bra sätt att förebygga på.

8. Avslutande diskussion

Vår studie har visat på att mötet mellan polisen och våldtäktsoffer inte är lika dramatisk som det ofta framställs i media. Vi har självklart varit medvetna om att media ofta överdriver och endast tar upp de mest kritiska fallen. Den gemensamma uppfattningen från våra respondenter har varit att alla gör sitt bästa för att brottsoffret skall må bra och rätt gärningsman ska fällas. Det vi har kommit fram till i våra diskussioner är att det svenska systemet känns humant och rättssäkert, det hade varit orimligt att fälla hellre än att fria då det hade känts som en stor risk att fel man hade dömts till fängelse.

Vi önskar att polisens utbildning i brottsofferbemötande skulle infatta en mer djupgående psykologi eller beteendevetenskap då det är av ytterst vikt för brottsoffret att möta en polis med kunskap om den kris hon går igenom. Att rättsamhället enbart ska förlita sig till den enskilda polisens humanitet och medmänsklighet känns riskabelt, då ingen kan kräva att polisen skall vara något annat än vem som helst, det är inte så att just poliser föds med en djupgående kunskap om allt som krävs för ett så omfattande jobb som polisyrket. Det känns som det läggs för mycket ansvar på den enskilda polisen att ha ett professionellt och empatiskt bemötande per automatik. Polisen får utföra arbete som de egentligen inte har tillräckligt med utbildning för då det gäller brottsofferbemötandet. Vi har förstått att en del offer kan uppleva polisförhören som kränkande, då det ställs en del frågor om vad offret gjorde för att skydda sig, hur det hela gick till, om hon var onykter med mera. Enligt de kuratorer vi pratat med är det inget ovanligt att offren i och med alla frågor börja tvivla på sig själv och sin självkänsla och har svårt att se att polisen faktiskt vill hjälpa dem. Det är dock inget ovanligt att offren, efterhand som utredningen fortskrider, förstår varför polisen måste ställa alla dessa frågor. De poliser vi intervjuat har också förklarat varför alla dessa frågor ställts och menat på att det inte alls är för att lägga skulden på offret, utan för att verkligen få fram alla detaljer för att kunna lösa brottet. Att offret tycker det är jobbigt och kränkande att i detalj behöva berätta om övergreppet om och om igen är uppenbart. Att hela tiden behöva bli påmind om något så traumatiskt måste vara påfrestande, samtidigt som vi tror att några av våra respondenter har rätt när de säger att det samtidigt måste kännas bra för självkänslan att få göra sitt bästa för att fälla gärningsmannen.

En intressant fråga som väcktes genom våra diskussioner då vi var ute på våra intervjuer var hur offret upplevde det då de kom in på sjukhuset med polisen. Vi frågade respondenterna om de hade funderat över att offret kanske upplevde det kränkande att komma in på ett allmänt sjukhus i sällskap med polisen när omgivningen kunde bilda sig egna stigmatiserade uppfattningar om vad offret blivit utsatt för när hon kom in på sjukhuset. Detta var inget som våra respondenter hade funderat över, men tyckte att det var en bra fråga och något som de faktiskt borde fundera på i framtiden. De respondenter som var polisstudenter tyckte också att frågan borde tas upp i skolan.

Det pratades en del kring hur våldtäkter skulle kunna förhindras. De flesta av respondenterna pratade om vad kvinnorna kunde göra för att skydda sig och vad de borde tänka på. Endast en respondent menade på att om kvinnorna hela tiden ska tänka på vad de ska göra för att undvika att bli våldtagna, uppfattas det som att vi skuldbelägger kvinnorna för det som händer. Respondenten påpekade vikten av att möta männen på ett tidigt stadium, att redan i skolan ha sexualundervisning för dem. Dock var det ingen av respondenterna som antydde att det var kvinnorna som skulle ta ansvar för mannens sexualitet. Om vi däremot ser till den framställningen som media, forskare och personer inom rättsväsendet gör blir det ändå kvinnorna som får ta ansvar för att inte utsätta sig för överfallsrisk. Den feministiska forskningen vi har hittat tyder på att männen inte kan ta ansvar för sina egna handlingar, detta menar vi däremot är ett negligerande av männens intellekt. Hur skulle kvinnorna klara av att hantera sina sexuella impulser om inte männen kan det? Hur gör alla de män som inte våldtar om inga män kan hantera sin sexualitet? Om inga män kan styra sin sexualitet borde inga kvinnor ha manliga vänner, pojkvänner eller andra män i sin närhet utan att utsätta sig för risken för ett övergrepp. Denna framställning av män leder till att ett idealiskt offer är kvinnan som har en total avhållsamhet från män. Att påpeka mannens oförmåga att styra sin sexualitet känns mer som en ursäkt då det finns bristande forskning om varför män egentligen våldtar. Detta ämne känns som något som är värt att forska vidare inom då det påverkar många människor.

9. Referenser

Aspers, Patrik (2007). *Etnografiska metoder.* Malmö: Liber AB

Björkman, Jenny (2004). Historisk tillbakablick. I Lindgren Magnus, Pettersson, Karl-Åke & Hägglund, Bo (2004). *Utsatta och sårbara brottsoffer.* Stockholm: Jure förlag AB.

Christie, Nils (2001). Det idealiska offret. I Åkerström, Malin & Sahlin, Ingrid (2001). *Det motspänstiga offret.* Lund: Studentlitteratur.

Eliasson, Mona (1997) *Mäns våld mot kvinnor. En kunskapsöversikt om kvinnomisshandel och våldtäkt, dominans och kontroll.* Stockholm: Natur och kultur.

Fransson, Kristin (2004). *Vad är ett brottsoffer? - ett kritisk diskursanalys av begreppet brottsoffer.* Linköping universitet: Institutionen för tematisk utbildning och forskning.

Hydén, Margareta (1995). *Kvinnomisshandel inom äktenskapet. Mellan det omöjliga och det möjliga.* Falköping: Liber.

Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun.* Lund: Studentlitteratur.

Lago, Marie och Lorentzson, Madeleine (2007). *Våldtagen eller inte? En studie kring professionellas syn på den våldtagna kvinnan och den rättsprocess hon genomgår.* Lunds Universitet.

Lindgren, Magnus (2004). *Brottsoffer i rättsprocessen. Om ideala brottsoffer och goda myndigheter.* Stockholm: Jure förlag AB.

Lindgren, Magnus och Christianson, Sven-Åke (1994). *Relationen mellan polis och brottsoffer i Stockholms polismyndighet.* Stockholms universitet: psykologiska institutionen

Lundberg, Magnus (2001). *Vilja med förhinder. Polisers samtal om kvinnomisshandel.* Stockholm: Symposion.

May, Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning.* Lund: Studentlitteratur.

Morén, Sandra (2003). *Sexualbrottslagstiftningen under utveckling?* Luleå Tekniska universitet.

Nilsson, Bo (2003). *Brottsoffer. Offerskapets innebörder och villkor i (o)säkerhetens kultur.* Umeå: Boréa Bokförlag.

Svensk Lag (2008)

Tham, Henrik (2001). Brottsoffrets uppkomst och framtid. I Åkerström, Malin & Sahlin, Ingrid (2001). *Det motspänstiga offret.* Lund: Studentlitteratur.

Wennstam, Katarina (2005). *En riktig våldtäktsman. En bok om samhällets syn på våldtäkt.* Viborg: Albert Bonniers förlag.

Wennstam, Katarina (2004). *Flickan och skulden. En bok om samhällets syn på våldtäkt.* Viborg: Albert Bonniers förlag.

Wergens, Anna (2002). *Ett viktimologiskt forskningsprogram.* Brottsoffermyndigheten

Åkerström, Malin & Sahlin, Ingrid (2001). *Det motspänstiga offret.* Lund: Studentlitteratur.

Artiklar och rapporter

Nilsson, Bo (2005). *Brottsoffer. Offerskapets innebörder och villkor – viktimiseringsideologins effekter*. Umeå Universitet

Brottsförebyggande rådet (2005:7). *Våldtäkt. En kartläggning av polisanmälda våldtäkter*. Information och förlag.

Internet

Kriminalvården
http://www.kriminalvarden.se/templates/KVV_InfopageGeneral.aspx?id=3608

BRÅ
1. http://www.bra.se/extra/pod/?module_instance=12&action=pod_show&id=639&apropa=true
2. http://www.bra.se/extra/pod/?module_instance=12&action=pod_show&id=590&apropa=true
3. http://www.bra.se/extra/pod/?action=pod_show&id=637&module_instance=12
4. http://www.bra.se/extra/pod/?module_instance=12&action=pod_show&id=640